

Н. В. Резнікова,

д. е. н., доцент, доцент кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

О. А. Іващенко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Національна академія статистики, обліку і аудиту

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ: НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЛОБАЛЬНОГО ДОМІНУВАННЯ

N. Reznikova,

Doctor of Economics, Associate Professor at the Chair of World Economy and International Economic Relations of Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

O. Ivashchenko,

PhD (Econ.), associate Professor of the Department of management of foreign trade activities of The national Academy of statistics, accounting and audit

EVOLUTION OF ECONOMIC EXPANSION FORMS: NEO-PROTECTIONISM AS AN INSTRUMENT FOR GLOBAL DOMINANCE

У статті акцентовано на певній мутації механізмів впливу держави, що застосовуються для зниження залежності від ринкових регуляторів та циклічних коливань в умовах зростаючої міжкраїнової конкуренції. Прослідковано формування альтернативних інструментів захисту економічних позицій держави, що, з одного боку, слугують для укорінення експансіоністських інтенцій в умовах панування ліберальної парадигми та, з іншого боку, можуть виступати запобіжною реакцією на уникнення зовнішніх асиметричних факторів тиску. Запропоновано авторську класифікацію інструментів неопротекціонізму.

The article is focused on mutations of mechanisms for political influence, used to reduce the dependence on market regulators and cyclic fluctuations given the increasing competition between countries. Also, the analysis covers formation of alternative instruments for protecting economic positions of a country, which are meant to deepen expansionist intentions given the dominance of liberal paradigm, on the one hand, and which may act as a preventive reaction to avoid external asymmetric pressures. The author's classification of neo-protectionist instruments is proposed.

Ключові слова: економічна експансія, економічна політика, неоколоніалізм, неопротекціонізм, неозалежність, глобальне домінування.

Key words: economic expansion, economic policy, neocolonialism, neo-protectionism, neo-dependence, global dominance.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Слабкість наднаціональних регуляторів процесів глобалізації (чи то як наслідок свідомого небажання нехтувати інтересами країн-центру на користь інтересів країн-периферії, то чи з причин об'єктивної неможливості вирішення проблем співіснування капіталістичних принципів функціонування економічних систем з соціально орієнтованими інтенціями національних держав) загострює конфліктогенність тенденції, яка все частіше характеризується значними відмінностями потенціалів окремих її учасників, нерівністю стартових можливостей, що зумовлює розподіл ролей на користь країн розвинених, а, отже, провокує зародки майбутніх конфліктів між тими, хто скористався вигодами глобалізації, і тими, хто їх втратив. Окреслене актуалізує пошук неопротекціоністських інструментів державної політики, що уможливили б отримання додаткових конкурентних переваг в неоліберальну епоху.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Мухамедьянова А.Ф., аналізуючи стан сучасної міжнародної торгівлі, справедливо зазначила, що остання, незважаючи на процеси лібералізації, стає все більш регульованою і керованою на національному рівні за рахунок активного використання засобів неопротек-

ціонізму [1]. Фінансові проєкції неопротекціонізму знайшли відображення в працях З.Луцишин [2], якою досліджено девальвацію як інструмента неопротекціонізму і узагальнено класифікацію форм останнього. Ж. Лазаренко [3], розробивши періодизацію домінуючих торговельних політик, що використовувалися країнами світу залежно від періоду розвитку міжнародних відносин, виділила неопротекціонізм як нову тенденцію в регулюванні зовнішньої торгівлі. У той же час, ми пропонуємо акцентувати дослідницький ракурс на певній мутації механізмів впливу держави, що застосовуються для зниження залежності від ринкових регуляторів та циклічних коливань в умовах зростаючої міжкраїнової конкуренції. Окреслене вимагає подальшого дослідження, що і становить завдання дослідження.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сама інтерпретація поняття "конкуренція" з боку провісників капіталу підлягала певній змістовній модифікації, тим самим виступаючи маніпулятивним інструментом, спрямованим у бік економічно залежних країн. У період після Другої світової війни до 1970-х років — так званий Золотий вік — важливим галузям промисловості Півночі було притаманне те, що Й. Шумпетер назвав "взаємовідносною конкуренцією", коли міжфірмові відносини засновувалися скоріше на частковому співробітництві, а не на тотальній війні. Так, в умовах взаємовідносною конкуренції фірми можуть

Таблиця 1. Класифікаційні ознаки економічної експансії як форми неоколоніалізму

ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ		
одна з форм зовнішньої політики держав, спрямована на розширення сфери економічного впливу шляхом захоплення нових ринків збуту, сфер впливу, джерел сировини. Проводиться як суто економічними методами (вивезення капіталу, демпінг, валютна політика), так і шляхом дипломатичного тиску тощо. Економічна експансія може проводитися також окремими концернами, фірмами для витіснення інших фірм і захоплення ринків збуту та ресурсних джерел		
<p>ФІНАНСОВА ЕКСПАНСІЯ економічна експансія, яка здійснюється за рахунок використання фінансових ресурсів. Реалізується шляхом захоплення фінансово-кредитної системи країни. Пасивна фінансова експансія створює можливість впливу, не використовуючи безпосереднього управління банком або фірмою на місці. Тобто, через тиск борговими зобов'язаннями, прив'язки економіки країни до донорства і використання цієї «звички». Натомість активна — фактично знищує незалежність економіки, а через це і політики країни (іноді такий процес супроводжується створенням кланів з іноземних громадян, як це було в Індонезії)</p>	<p>ТРУДОВА ЕКСПАНСІЯ передбачає створення залежності економіки від використання робочої сили іншої країни. Пасивна трудова експансія — це повільне наповнення ринку праці робітниками іншої країни, які прибувають лише на заробітки; не завжди використовується для збільшення залежності іншої країни, частіше — для поліпшення стану власної економіки і соціального клімату в країні. Активна — наповнення країни іноземцями, що переїжджають до неї на постійне місце проживання; спрямована на підпорядкування економіки і політики іншої країни інтересам країни-нападника</p>	<p>ТОВАРНА ЕКСПАНСІЯ Вона означає заповнення внутрішніх ринків країни товарами іншої держави, особливо коли відсутня альтернатива (як це відбувається із забезпеченням України енергоносіями). Така експансія забезпечує дієву підйому примусу, здатність спонукати залежну країну до прийняття економічних і політичних рішень, які суперечать її національним інтересам і послугують інтересам країни-загарбника</p>

Джерело: [6].

бути впевнені, що конкуренти не будуть вживати дії, призначені на те, щоб підірвати зростання попиту або скоротити рентабельність галузі промисловості. Особливо важливо те, що фірми уникали встановлення завищених цін і війни капіталовкладень, які руйнують прибутки і створюють надлишкові потужності у великій промисловості. Обмежуючи потужності згори та ціни знизу, фірми породжували безпечну олігополістичну ренту, яка була використана частково для фінансування пріоритетних трудових відносин, які були помітною рисою домінуючих фірм епохи.

Можна погодитись із Дж. Кротті [4] в частині того, що сукупність умов, які б забезпечили взаємовідносну олігополістичну конкуренцію між нефінансовими корпораціями, у тому числі кейнсіанська макроекономічна політика і захист торгівлі, були знищені під час неоліберальної епохи і замінені "примусовою конкуренцією". На наше переконання, примусова конкуренція є відмінною рисою неоліберальної епохи, реалізуючись через механізми жорсткого ціноутворення, руйнування безпечної олігополістичної ренти, надмірного інвестування порівняно з попиту — створення хронічного надлишку виробничих потужностей, а також технічних інновацій, що швидко розвиваються і часто роблять недавно побудовані капітальні об'єкти передчасно застарілими, — а борг, який їх фінансує, неплатоспроможним". Тиск на великі нефінансові компанії та їхній прибуток відповідно до примусової конкуренції змушує їх відмовитися від довгострокового планування.

Дж. Стігліц переконалий, що західні промислово розвинені країни вдало маніпулювали періодами адаптації протекціонізму та лібералізації з тим, аби збільшити конкурентоспроможність власних економік, водночас вчинивши опір лібералізації там, де це негативно впливало б на їхні економічні інтереси [5, с. 60]. Наприклад, США вимагали від країн Глобального Півдня усунути бар'єри у торгівлі, підтримуючи власні торгові бар'єри у сільському господарстві, таким чином перешкоджаючи виробникам Глобального Півдня експортувати деякі з їхніх найдорожчих продуктів і позбавляючи їх, у такий спосіб, експортного доходу Ці торгові заходи систематично ставлять у невигідне становище фірми Глобального Півдня, в яких часто немає ні капіталу, ні виробничих технологій усередині країни, щоб просуватися вперед.

Нині слід акцентувати увагу на трьох чи не найголовніших складових економічної експансії — фінансовій, трудовій і товарній, які, самі по собі, продукують глобальні виміри залежності. Більше того, на наше переконання, так звані чотири свободи глобалізації — руху капіталу, товарів, послуг і робочої сили — містять в собі чотири потенційні

загрози, які, в свою чергу, набувають форм пасивної та активної (табл. 1). Справді, створені наднаціональні регулятори часів Бреттон-Вудсу надали значний пріоритет вільній торгівлі, де вимога просування останньої красномовно описується в термінах рекомендацій щодо підтримки постійного позитивного торгового балансу. Більше того, у неоліберальну еру зняття бар'єрів у вільній торгівлі стало стандартною умовою отримання кредиту МВФ або Всесвітнього банку. При цьому може скластись враження, що вільна торгівля передбачає вирівнювання ігрового майданчика на світовому ринку за допомогою зняття протекціоністських принципів, як-от тарифи і субсидії, але як ми можемо бачити, політика вільної торгівлі має тенденцію протегувати країнам Першого світу і транснаціональним корпораціям за рахунок Глобального півдня.

С. Доурик [7, с. 270] не намагається приховати той факт, що з моменту зняття економічного захисту слабкі економіки зазнали впливу конкуруючих сил, яким вони часто не могли протистояти особливо там, де економія була досягнута за допомогою застосування капіталомістких виробничих методів. Все це дає змогу констатувати фундаментальні відмінності як в рівнях соціально-економічного і політичного розвитку країн, так і в ментальному забарвленні, що позначається не лише на системі цінностей індивідуумів, але й структурі споживання та схильності до заощаджень.

Т. Гордеева [8] з посиланням на М. Джонсона [9], який досліджував суперечки між ЄС і США за період існування ГАТТ, а потім і СОТ, виділила такі їх різновиди:

- 1) прямиї протекціонізм (зловживання державними процедурами закупівлі, розробленими для захисту національних виробників від іноземної конкуренції);
- 2) прихований протекціонізм (зловживання національними стандартами або дискримінаційне застосування національного оподаткування для зниження конкурентоспроможності імпортованих товарів у порівнянні з вітчизняними);
- 3) розбіжність у питанні можливості застосування в особливих випадках погоджених правил і визначень;
- 4) спроби одної країни нав'язувати іншій свої власні національні стандарти за кордоном, одним із способів: або шляхом екстериторіального накладання технічних стандартів на іноземну продукцію, або шляхом екстериторіального застосування національних регуляторних норм;
- 5) невдоволення однієї сторони порушенням правил режиму найбільшого сприяння (РНС) іншою стороною шляхом завищеного обмеження імпорту у порівнянні з третьою стороною (приклад, довготривала суперечка між деякими країнами та ЄС через порушення РНС у торгівлі бананами);

6) невдоволення однієї сторони тим, що торговельний партнер викривляє торгівлю шляхом субсидування окремих видів виробництв (субсидії у виробництво аеробуса у ЄС та аналогічні дії уряду США по відношенню до виробництва боїнгів);

7) невдоволення однієї сторони, тим, що країна — партнер з протекціоністською метою зловживає дозволенними СОТ антидемпінговими засобами;

8) прямі конфлікти у міжнародній торгівлі між національними регуляторними нормами та відповідними нормами права торговельного партнера, які відбивають інтереси певних спільнот.

Під "неопротекціонізмом" стандартно розуміють політику встановлення адміністративних, фінансових, кредитних, технічних та інших бар'єрів, які значно ускладнюють вільне пересування товарів через кордони держав [10]. Якщо ж розглядати основні інструменти неопротекціонізму, то до них відносяться такі, як стандарти і вимоги, пов'язані із захистом життя і здоров'я населення, "добровільне" обмеження експорту, експортне кредитування тощо. Ці інструменти не є прямими і відкритими заходами, тому, з одного боку, вони не суперечать зовнішньополітичним інтересам уряду, з іншого — є ефективними заходами захисту національного експортера. Такий завуальований характер зазначених інструментів неопротекціонізму можна вважати головною причиною частих зловживань ними і використання їх навіть тоді, коли торгівля здійснюється без видимих ознак демпінгу, експортного субсидування та компенсацій.

"Добровільне" обмеження експорту являє собою домовленість між країною-експортером та країною-імпортером, за якою країна-експортер обмежує вивіз певних товарів, однак ініціатором є саме країна-імпортер. Дана домовленість, по суті, не є добровільною, а є лише завуальованим примусом торговельних партнерів взяти на себе зобов'язання з обмеження експорту певних товарів в ту чи іншу країну з метою уникнення більш серйозних протекційних заходів з боку торговельних партнерів. Такі домовленості поширені в міжнародній торгівлі автомобілями, продукцією чорної металургії, побутовою електронікою, текстилем, молочними продуктами та іншими товарами. Вони рідко мають законодавчу форму, зазвичай це двосторонні угоди, які можуть мати полуконфіденціальний характер. "Добровільні" обмеження експорту особливо важко піддаються міжнародному контролю і входять в протиріччя з принципом транспарентності, більш того за результатами Уругвайського раунду вони є забороненими. Тож, "добровільне" обмеження експорту, по суті, являє собою ті ж імпортні обмеження, але перенесені з країни, що імпортує, на територію країни-експортера [11]. Зазвичай їх застосовують у своїй зовнішньоекономічній політиці такі країни, як США та країни Західної Європи, тобто розвинені країни фактично шляхом примусу перекладають відповідальність, а з нею і досить негативні наслідки здебільшого на країни, що розвиваються.

Якщо ж розглядати "добровільне" обмеження експорту з боку впливу на баланс поточних операцій чи на баланс руху капіталу, то і в країні-експортері і в країні-імпортері найбільш вплив буде саме на баланс поточних операцій. Рисунок 1 наочно демонструє ефекти впливу "добровільного" обмеження експорту на країну-експортера та країну-імпортера.

Отже, хоча й обидві країни матимуть негативні наслідки для балансу поточних операцій, однак країна-імпортер все ж таки буде мати й певний вигаш, адже за умов скорочення імпорту збільшиться національне виробництво. Країна-імпортер проводить таку політику, захищаючи товари тих галузей, які перебувають у кризовому стані, або у разі різкого збільшення обсягу надходження товарів з конкретних країн і значного підвищення їх питомої ваги в загальному обсязі. Таким чином, країна-імпортер забезпечує захист свого внутрішнього ринку, створюючи торговельні бар'єри, які вводяться на кордоні країни-експортера.

Різноманітні національні технічні, адміністративні та інші стандарти та вимоги також можуть створювати певні

складнощі з імпортом товаром. Вони являють собою здебільшого державні заходи контролю якості, безпеки або характеристик товарів. Здебільшого політика раптового введення технічних стандартів або стандартів якості дійсно направлена на захист споживачів від неякісного товару, однак існують й випадки, за яких дана політика є суто проявом неопротекціонізму. І знову ж таки здебільшого дану політику використовують розвинені країни до менш розвинених країн.

У ситуації, коли відбуваються зміни стандартів тих країн, в які експортується продукція країн, що розвиваються, останнім іноді доводиться йти на досить значні "витрати відповідності". Подібні витрати приймають різні форми, включаючи фіксовані інвестиції в модернізацію виробничої бази та технологічного обладнання [12]. Тут для країни-експортера існує 2 варіанти: в першому варіанті вона виділяє додаткове фінансування на досягнення нових стандартів, а в другому — припиняє експорт відповідної продукції до цієї країни і переорієнтовується на інші менш вимогливі ринки. Тож, акцентуючи увагу на країні-експортері, варто розглянути й вплив запровадження нових стандартів на її баланс поточних операцій та баланс руху капіталу. Наочно дану картину демонструє рисунок 2.

Таким чином, перший варіант призводить у більшій мірі до позитивних змін у балансі руху капіталу через нові інвестиції, а другий варіант — до негативних (хоча й короткотривалих) змін у балансі поточних операцій через переорієнтацію на нові ринки, а отже, потрібен час для відновлення того ж обсягу експорту. Тож, перший варіант здебільшого використовують країни з більшим рівнем розвитку, а другий варіант — менш розвинені країни.

Серед інших інструментів неопротекціонізму є експортне кредитування, надання пільг експортерам, підтримка приватних фірм за кордоном тощо. Варто зазначити, що на сьогодні існує значна кількість інструментів неопротекціонізму, більшість з яких є завуальованими та прихованими. Навіть у різкій зміні валютного курсу або в його утриманні на певному рівні можна побачити політику неопротекціонізму (приклад Китаю), а валютний курс можна вважати його інструментом. Зокрема, при зменшенні валютного курсу підвищується конкурентоздатність вітчизняних товарів за кордоном (без врахування ефектів J-кривої), дорожчає імпорт (створюється певний імпортний бар'єр), скорочується імпорт, що безпосередньо відображається на балансі поточних операцій. Разом з тим зменшується зовнішня заборгованість у національній валюті та відбувається відтік інвестицій, що, в свою чергу, відображається на балансі руху капіталу. Підвищення валютного курсу має зворотну картину.

Втім, цікавим, на нашу думку, є формування альтернативних інструментів захисту економічних позицій держави, що, з одного боку, слугують для укорінення експансіоністських інтенцій в умовах панування ліберальної парадигми та, з іншого боку, можуть виступати запобіжною реакцією на уникнення зовнішніх асиметричних факторів тиску.

1. Інституційний/ідеологічний неопротекціонізм:
 - Створення фондів сувереного багатства.
 - Впровадження альтернативних стабілізаційних програм для країн центру та країн периферії (в межах інтеграційних об'єднань, зокрема в ЄС).
 - Створення стабілізаційних фондів всередині інтеграційних угруповань.
 - Адаптація експансіоністських програм економічного стимулювання на тлі насадження рестрикційних програм країнам, що розвиваються (шляхом членства в міжнародних інституціях, на консультаційну та фінансову допомогу яких потребують останні).
 - Будь-які заходи стимулювання внутрішнього попиту на тлі скорочення сукупного попиту в умовах рецесії світової економіки (план Оланда зі стимулювання боротьби з безробіттям в межах оголошеного надзвичайного економічного стану).

— Реалізація контрциклічної макро-економічної політики.

— Створення податкової гавані (США, штат Невада (через недотримання стандартів ОЕСР).

— Використання практики податкового кредиту (Зокрема, на наукові дослідження в рамках плану Оланда (Франція 2016 р.). Цей важливий інструмент дозволяє компаніям резервувати до 30% своїх інвестицій на дослідження і розвиток. Крім того, держава планує збільшити фінансування сукупно важливих досліджень).

— Стимулювання зайнятості у малому та середньому бізнесі (за планом Оланда, зокрема, передбачено, що підприємства, де працює менше ніж 250 працівників, отримуватимуть доплату в 2 тис. євро за кожне робоче місце, яке передбачає працевлаштування особи терміном більше ніж на 6 місяців із зарплатою у 1,3 рази більше рівня мінімальної заробітної плати).

2. Монетарний неопротекціонізм:

— Реалізація політики кількісного пом'якшення (США, ЄС).

— Маніпулювання політикою процентної ставки (в т.ч. досвід встановлення негативної процентної ставки в банках Швейцарії).

— Фінансування неефективних банківських установ у межах реалізації стабілізаційних програм.

3. Валютний неопротекціонізм:

— Конкурентні девальвації.
— Впровадження різних курсів національної валюти для обслуговування експортих/імпорних операцій країни.
— Визначення оптимального рівня валютної складової у золотовалютних резервах та рівня заощадження.

4. Фінансовий неопротекціонізм:

— Обмеження на потоки капіталів.
— Створення офшорних юрисдикцій.
— Активне використання фінансових інновацій.

5. Регуляторний неопротекціонізм:

— Виплата гарантованого місячного доходу (Швейцарія 5 червня 2016 року проведе референдум про безумовний базовий дохід для всіх жителів в розмірі близько 2250 євро на місяць (2500 швейцарських франків). Ініціатива також передбачає, що сума виплат кожній дитині складе близько 560 євро на місяць (625 франків). За даними Independent, владі країни для переведення всіх громадян на безумовний дохід знадобиться більше 200 млрд франків у рік, для яких 150 млрд франків планують взяти з податкових надходжень і 55 млрд з фондів соціального страхування. Згідно з проектом, який буде представлений в листопаді 2016 року, кожен громадянин Фінляндії щомісяця буде отримувати від уряду 800 євро. Ця сума не буде обкладатися податком. Вводити нову систему передбачається поетапно. На першому етапі розмір щомісячної виплати становитиме 550 євро, при цьому збережеться частина пільг і субсидій. Потім буде здійснено повний перехід на нову систему. Скільки може тривати перший етап, в управлінні не уточнили. Передбачається, що безумовний дохід замінить пільги й субсидії, за рахунок цього його вийде зробити досить високим [13]).

— Методи, пов'язані із забезпеченням безпеки продуктів харчування і захистом довкілля.

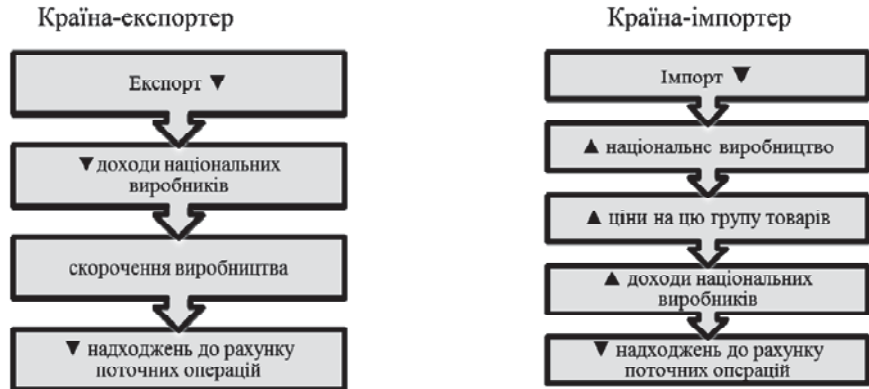

Рис. 1. Ефекти впливу "добровільного" обмеження експорту на країну-експортера та країну-імпортера

— Технічні стандарти.

— Стандартизація.

Таким чином, на нашу думку, прийняття масштабних стабілізаційних пакетів, спрямованих на рефінансування збанкрутілих банків, що втілилось у багатократному зростанні внутрішніх та зовнішніх боргів, або імплементація західними країнами політики низьких (близьких до нуля) відсоткових ставок та емісія грошової маси у рамках реалізації політики кількісного послаблення мають всі підстави вважатись фінансовими інструментами неопротекціоністської політики.

Серед іншого, використання такого арсеналу частково може бути пояснене тим, що сама по собі лібералізація ринку капіталів пов'язана з економічним зростанням лише в країнах, які досягли певного інституційного порогу — порогу, який більшість країн, що розвиваються, ще мають досягти. Окреслене частково пояснюється тим, що перешкодою, яка стримує траєкторію зростання країн, що розвиваються, є не потреба в зовнішніх інвестиціях, а недостатній попит на інвестиції. Остання може бути посилена через потоки іноземного капіталу, здатні призвести до зростання реального обмінного курсу, знижуючи в такий спосіб конкурентоспроможність товарів та зменшуючи бажання приватного сектора до інвестування.

Кількісне послаблення сприяє знеціненню валюти країни двома шляхами: по-перше, воно впливає на очікування спекулянтів щодо можливості падіння вартості валюти; по-друге, значне збільшення пропозиції національної валюти призводить до зниження внутрішньої відсоткової ставки в порівнянні з відсотковими ставками країн, в яких кількісне послаблення не застосовується. У свою чергу, це спричинить зростання обсягів капіталу в девальвованій валюті, що переміщується до країн із вищими відсотковими ставками, для збільшення вигоди від інвестування і торгівлі, що призведе до подорожчання валюти цих країн. Таким чином, експорт країни-одержувача капіталу буде підірвано внаслідок зростання її валютного курсу, а зростання імпорту з країни, що здійснила кількісне послаблення, спричинить порушення торговельного балансу [14, с. 9]. Таким чином, програма кількісного пом'якшення є нетрадиційним засобом грошово-кредитної політики, що використовуються центральними банками для стимулювання зростання національної економіки, у випадках коли коректування грошово-кредитної політики за допомогою звичайних методів стало неефективним або неможливим.

Рис. 2. Вплив запровадження нових стандартів на баланс поточних операцій та баланс руху капіталу країни-експортера

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля, незважаючи на процеси лібералізації, стає все більш регульованою на національному рівні, в першу чергу, за рахунок використання нетарифних методів. В одних випадках це регулювання обмежує вільний рух товарів і послуг, в інших — сприяє йому або певним чином організує, впорядковує його. В умовах скорочення сукупного попиту на тлі рецесії світової економіки, кожна країна намагається захистити національних виробників, використовуючи широке коло інструментів неопротекціонізму. Втім, з огляду на те, що зовнішньоекономічна політика — це лише похідна функція міжнародного статусу держави, який дає змогу її сповідувати, впровадження інструментів неопротекціонізму доступне великим відкритим економікам (здебільшого, репрезентованим розвиненими країнами), що дозволяє нам інтерпретувати неопротекціонізм водночас як прояв неоколоніалізму і реакцію на нього.

Неопротекціонізм як інобуття лібералізму розглянуто в контексті пошуку країнами нових інструментів подолання відносин асиметричної залежності. До них зараховано ті інструменти національної економічної політики, що є реакцією на нівелювання наслідків циклічних коливань глобальної кон'юнктури та спрямовані на зменшення зовнішньої залежності країни шляхом уникнення штучно насаджених умов співпраці, прописаних у межах інституційних домовленостей у різних сферах міжкраїнової співпраці (валютної, фінансової, торговельної, інвестиційної), базованих на принципах глобальної лібералізації, зокрема: конкурентні девальвації; емсія грошей у межах політики кількісного пом'якшення; рестриктивні заходи щодо руху капіталу; визначення оптимального рівня валютної складової у золотовалютних резервах та рівня заощадження; фінансування неефективних банківських установ у межах реалізації стабілізаційних програм.

Література:

1. Мухамедьянова А.Ф. Неопротекціонізм в сучасній зовнішньоторговельній політиці [Електронний ресурс] / А.Ф. Мухамедьянова // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. — 2011. — №2 (26). — Режим доступу: <http://uecs.ru/ru/makroekonomika/item/347-2011-03-25-12-53-57>
2. Луцишин З.О. Конкуренція девальвацій у валютних війнах: фінансові протекції неопротекціонізму / З.О. Луцишин, Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. — 2013. — №2 (19). — С. 48—65.
3. Лазоренко Ж.В. Генезис сучасної системи інструментів регулювання міжнародної торгівлі / Ж.В. Лазоренко // Формування ринкової економіки. — 2011. — №25. — С. 295—304.
4. Crotty J. The Effects of Increased Product Market Competition and Changes in Financial Markets on the Performance of Nonfinancial Corporations in the Neoliberal Era [Electronic resource] / J. Crotty. — Mode of access: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=341763
5. Stiglitz J.E. Globalization and its discontents / J.E. Stiglitz. — New York: W.W. Norton, 2002. — 282 p.
6. Резнікова Н.В. Глобальна економічна взаємозалежність: сучасна парадигма та детермінанти модифікації: монографія / Н.В. Резнікова. — К.: Вид-во ТОВ "ВІСТКА", 2013. — 456 с.
7. Gasparini A. Globalization. Reconciliation and the conditions for Conserving Peace / A. Gasparini // Global Society. — 2008. — Vol. 22. — No. 1. — P. 27—55.
8. Гордєєва Т. Міжнародні торговельні суперечки у сучасній регулятивній парадигмі / Т. Гордєєва // Міжнародна економічна політика. — 2013. — №2 (19). — С. 101—125.
9. Johnson M. US-EU trade disputes: their causes, resolution and prevention [Electronic resource] / M. Johnson. — Mode of access: <http://www.iue.it/RSCAS/Research/Transatlantic/Johnson.pdf>
10. Келічавий А.В. Політика протекціонізму як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки [Електронний ресурс] / А.В. Келічавий // Ефективна економіка. — Режим доступу: 2014. — № 6. — <http://www.economy-nayka.com.ua/?op=1&z=3133>

11. Alting von Geusau Frans A.M. National Economic Security: Perceptions, Threats, and Policies [Electronic resource] / Frans A.M. Alting von Geusau, J. Pelkmans. — Mode of access: https://books.google.com.ua/books?id=OG_3SUhY6R4C&dq=instruments+of+neo-protectionism&hl=uk&source=gbs_navlinks_s

12. Спенсер Х. Влияние стандартов на развитие торговли [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/WBI-Training/29.pdf>

13. Фінляндія буде виплачувати громадянам € 800 гарантованого доходу щомісяця [Електронний ресурс] // TSN.ua. — Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/finlyandiya-bude-viplachuvati-gromadyanam-800-garatirovanogo-dohoduschomisyacya-526370.html>

14. Шаров О. Криза — це не кінець світу / О. Шаров // Економічний часопис-XXI. — 2009. — № 1—2. — С. 9—20.

References:

1. Muhamedjanova, A.F. (2011), "Neoprotectionism in modern foreign trade policy", Management of economic systems: scientific electronic journal [Online], vol. 2 (26), available at: <http://uecs.ru/ru/makroekonomika/item/347-2011-03-25-12-53-57> (Accessed 30 January 2016).
2. Lutsyshyn, Z.O. and Reznikova, N.V. (2013) "Competitive devaluations in currency wars: financial protection of neoprotectionism, Mizhnarodna ekonomichna polityka, vol. 2 (19), pp. 48—65.
3. Lazorenko, Zh.V. (2011), "The Genesis of the modern system of regulatory instruments of international trade", Formuvannya rynkovoї ekonomiky, vol. 25, pp. 295—304.
4. Crotty, J. (2002), "The Effects of Increased Product Market Competition and Changes in Financial Markets on the Performance of Nonfinancial Corporations in the Neoliberal Era", available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=341763 (Accessed 30 January 2016).
5. Stiglitz, J. E. (2002), Globalization and its discontents, W.W. Norton, New York, USA.
6. Reznikova, N.V. (2013), Hlobal'na ekonomichna vzaïmozalezhnist': suchasna paradyhma ta determinanty modyfikatsii [Global economic interdependence: a modern paradigm and the determinants of modification], Vyd-vo TOV "VISTKA", Kyiv, Ukraine.
7. Gasparini, A. (2008), "Globalization. Reconciliation and the conditions for Conserving Peace", Global Society, vol. 22, no. 1, pp. 27—55.
8. Hordieieva, T. (2013), "International trade disputes in modern regulatory paradigm", Mizhnarodna ekonomichna polityka, vol. 2 (19), pp. 101—125.
9. Johnson, M. (2006), "US-EU trade disputes: their causes, resolution and prevention", available at: <http://www.iue.it/RSCAS/Research/Transatlantic/Johnson.pdf> (Accessed 31 January 2016).
10. Kelichavij, A.V. (2014), "The policy of protectionism as a factor of increasing the competitiveness of the economy", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3133> (Accessed 2 February 2016).
11. Frans A.M., Alting, von G. and Pelkmans, J. (1982), "National Economic Security: Perceptions, Threats, and Policies", available at: https://books.google.com.ua/books?id=OG_3SUhY6R4C&dq=instruments+of+neo-protectionism&hl=uk&source=gbs_navlinks_s (Accessed 2 February 2016).
12. Spenser, H. (2006), "The impact of standards on the development of traders", available at: <http://siteresources.worldbank.org/INTRANETTRADE/Resources/WBI-Training/29.pdf> (Accessed 3 February 2016).
13. TSN (2015), "Finland will pay citizens € 800 guaranteed income monthly", available at: <http://tsn.ua/groshi/finlyandiya-bude-viplachuvati-gromadyanam-800-garatirovanogo-dohoduschomisyacya-526370.html> (Accessed 4 February 2016).
14. Sharov, O. (2009), "The crisis is not the end of the world", Ekonomichnyj chasopys-XXI, vol. 1—2, pp. 9—20.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2016 р.